

Språkhjørnet

PENDE LORD

er for viktig til å overlates til orddelingsprogrammer/orddelings-programmer/ord-delings-programmer, men dette er på en måte noe de fleste fikser noenlunde greit, for å si det sånn, liksom?

Nok om det.

Et annet, og etterhånden stadig mer iøynefallende tegn i tiden, er den omsegripende uvanen med å dele opp ord som i utgangspunktet har vært sammensatte – og følgelig sammenskrevne, f.eks.:

- tomat ketchup
- hake slepp
- eple skrott
- verdi kommisjon
- vann rotte
- under direktør

hvorav sistnevnte vitner om at undrenes tid ennå ikke er forbi.

Slik *særskrivning*, som det kalles, er slett ikke tilrådelig. Riktignok vil meningen som oftest være forståelig, selv om det kan forekomme tilfeller hvor berettiget tvil kan oppstå (f.eks. skilt maler, lamme koteletter). Hovedproblemet er snarere at skriftbildet blir så til de grader utiltalende at det trekker den følsomme og irritable lesers oppmerksomhet bort fra det budskapet som skal formidles. Resultatet blir det som de mest ordhage blant oss ynder å benevne *sub-optimal kommunikasjon*. Og denslags vil vi jo ikke ha noe av.

ET ANNET FENOMÉN som stundom volder problemer, er de såkalte *pendelord*, dvs. ord og uttrykk som enkelte har en lei uvaner med å benytte i motsatt betydning, jfr. følgende eksempler:

Å **die** betyr å **suge**, hvilket bestemt ikke er det samme som å **amme**, selv om mange synes å mene det.

Lemfeldig er et godt norsk ord, synonymt med **skånsom**, og benyttet på denne måten blant annet i 1913 av Nils Kjær i skuespillet *Det lykkelige valg* («...lemfeldig men ettertrykkelig, Lavinia!»). Språklig uformuenhet kombinert med uheldige lyd-messige assosiasjoner til mindre spenstige adjektiver som *lemster*, *aufeldig*, *drikkfeldig* m.v. har medført at ordet nå gjennomgående anvendes i den motsatte betydningen **skjødesløs**.

Et **stramt arbeidsmarked** betyr ikke – som noen later til å tro – det samme som arbeidsløshet (da har man å gjøre med et **slakt arbeidsmarked**), men at situasjonen i arbeidslivet tvertimot er preget av **full sysselsetting**.

Forfordele (forfordeling) betegner handlinger hvor noen blir forskjellsbehandlet i negativ retning. At det ofte benyttes i betydningen begunstige/favorisere (begunstigelse/favorisering), er muligens fordi forstavelsen «for-» gjerne forbindes med noe positivt (f.eks. fordel, fortrinn, å «være i forkant» i motsetning til å «komme bakpå»)?

Bramfri betyr altså ikke **brautende**, men en opptreden/fremtreden **uten store fakter**.

På bekostning av er blitt et populært uttrykk, som rett som det er brukes når meningen har vært å si **til fordel for**.

Innsats brukes – særlig i sportsjournalistikken – ensbetydende med **resultat**: Hvor ofte kan vi ikke lese at utøverne har gjort en elendig innsats, når det reporteren egentlig mente å fortelle, er at resultatene ikke innfridde (de mer eller mindre realistiske) forventningene? Denslags må man gjerne mene, men å påstå at innsatsen ikke holder mål, er en grov fornærmelse mot den stakkars utøveren. Og når våre angelsaksiske frender – som ikke just er kjent for overdreven presisjon i språkveien – klarer å skjelne mellom *input* og *output*, så må da vi make noe tilsvarende?

IKKE ALLE TILFELLER av feil ordbruk volder like mye bry. Ofte vil man forstå av sammenhengen hva vedkommende mente å si eller skrive. Men spesielt enkelte pendelord kan være skumle. Hva kan man da gjøre for å unngå misforståelser? Dette organ har tidligere (spalten «Språkhjørnet», *UDposten* nr.1, 2004, s.23) gitt sine lesere et klart råd for å takle slike eventualiteter: «Styr unna!» Det er et godt råd. Ofte vil man klare å uttrykke det man ønsker ved å gjøre et annet ordvalg. En alternativ opsjon – som også med fordel kan utprøves – er å ta tyren ved hornene, lære seg ordenes og uttrykkenes *egentlige* betydning, og bruke dem aktivt og frimodig. Vær da beredt på å måtte ta noen oppklaringsrunder fra tid til annen. Om du har legning for slikt, tren også gjerne foran speilet på å se din ekspedisjons-sjef rakt i hvitøyet idet du sier med fast stemme: «Det ordet som du brukte nå, betyr det motsatte av hva du mente!»

Men det hjelper lite å belære dine kolleger eller publikum forøvrig, om det går på bekostning av budskapsformidlingen (et herlig ord, som har sin naturlige forankring i en dertil egnet *budskapsplattform*). Her, som ellers når det gjelder vår bruk av språket, må den overordnede rettesnor være hensynet til hva som fremmer meningsfylt og effektiv kommunikasjon.

OGS.